

16 MART 1920
İSTANBUL'UN İKİNCİ İŞGALI VE
EYÜP BAHARİYE'YE
GÖMÜLEN ŞEHİTLERİN
SAYISI VE KÜNYELERİ

R. Halil BİNGÖL

21.12.1947 tarihinde Eyüp, Baba Haydar'da doğdu. Nişanca İlk/Ortaokulundan sonra Eyüp Lisesini (1966), Galatasaray İktisadi Ticari İlimler Yüksek Okulu'nu (1970) bitirdi. Alibeyköy Ortaokulu'nda öğretmenlik yaptı (1970-1972), Eski kitaba olan aşırı düşkünlüğü onu "**Sabbaf**"lık mesleğine meylettirdi.

İlk defa Eyüp'de çarşı içindeki "**Şafak Sineması**" önünde çizgi/roman tezgahı açtı. (1961). Bayazıt Sabbafklar Çarşısında çırak olarak sabbaflığa başladı (1976), Sabbafklar Şeybi Hacı Muzaffer Ozak'dan el alarak Bayazıt Sabbafklar Çarşısında kendi adına dükkan açtı.(1982)

Eski kitaplar ve İstanbul Sabbafkları üzerine "Son Havadis" Gazetesinde seri yazılar yazdı (1987-88)
New York'da 1919 yılında Arap barfleriyle Kürtçe yayımlanmış

"**Luka İncili**"ni ilk defa ilim alemine tanıttı. Eyüp 16 Mart Şehitleri, Eyüp'lü Şehitler, Eyüp'lü Zabitanlar üzerine çalışmaları devam etmektedir. "**İbrabim Müteferrikadan Günümüze Takma Adlar, Mablaslar**" adlı çalışması yayımlanmak üzeredir.Eyüp ile ilgili eski ne bulursa toplayan R. Halil Bingöl, sabahlık mesleğini oğlu ile birlikte Beyoğlu'nda sürdürmektedir.

Bu çalışmamızın amacı 16 Mart 1920 Salı günü sabaha karşı Şehzadebaşı'nda uykularında iken İngilizler tarafından şehit edilip alelacele Eyüp/Bahariye'ye gömülen askerlerimizin sayısını, tam künyelerini, şimdiki Eyüp/Sakızağacı Şehitliği'ndeki durumları açıklığa kavuşturmak ve bu konuda bu güne kadar yapılmış hataların düzeltilmesi isteğinden ibarettir. (1)

Şehzadebaşı baskını, İstanbul işgalinde en trajik olaydır. Tabî İngiliz emperyalizminin de en çirkin yüzü...

10. Kafkas Fırkası'nın askerleri uykudayken katledilmişlerdir. İşgal kuvvetlerini teşkil eden diğer ülkelerin askerlerinin (özellikle İtalyanların) de nefretini üzerine çeken bir İngiliz katliamıdır bu.

Bugün bu şehitleri kim tam olarak hatırlar ve memleketlerinde anar, bilinmez. Ama bir gerçek var ki, Cumhuriyetin ilk yıllarında **EYÜP İDMAN YUVASI** ve **MİLLİ TÜRK TALEBE BİRLİĞİ öncülüğünde** ki büyük kalabalıklar bu vatan evlatlarını **Bahariye ve Sakızağacı** 'nda ki mezarları başında anıyorlardı. 1947 yılın-

da Sakızağacı Şehitliğine nakledilen şehitlerimizi anma törenleri 16 mart 1958 yılına kadar sürmüştür, 16 Mart 1959'dan itibaren anma törenleri nedendir bilinmez kutlanmaz olmuştur.

Eyüp ilçesinin mahşere kadar saklayacağı "**16 Mart Şehitleri**" nin künyeleri ne yazık ki bu güne kadar doğru olarak telaffuz edilmemiş, doğrusu "**Bayezit Polis Merkezi ve İstanbul İnzibat Zabıtlığı tarafından tutulan zabıt varakası**" nın üzerinde kalmış ve bu evrakları görmeden yapılan yanlışlar da tekrar edilerek bugünlere gelinmiştir.

Bazı kaynaklarda **6 şehit**, bazı kaynaklarda ise **3 şehit** olarak geçen, isimleri birbirine karıştığı için mezar taşlarına yanlış yazılan **16 Mart şehitlerinden bizleri affetmelerini dileyelim ve bu hataları düzeltmek için 16 Mart 1920 salı günü sabaha karşı saat 05.45 de 10. Kafkas Fırkası Karagâhının içinde yapılan bu katliamının gerçek bilgilerine gidelim.**

**[16 Mart 1336 (R.)-25 Cemâziyelâhîr 1338 (H.)-16 Mart 1920 (M.)]
Salı günü tutulan zabıtlar**

*1 Bu olayın siyasi boyutu,
10. Kafkas Fırkası ve arka
plâmi ileride bir kitap halinde
yayımlanacaktır.*

BAYEZİT İNZİBAT ZÂBİTİ MÜLÂZİM-İ EVVEL M. ZİYAETTİN İMZALI ZABİT

Vesika no : 563-1

Bayezit İnzibat Amirliği

Adet : 64

Suret Mıntika Yüzbaşılığına

Bu sabah saat 05.45 evvelden bir zabıt kumandasında **altmış kadar müsellâh İngiliz** efradı Şehzadebaşı'nda vâki' **Onuncu Kafkas Fırkasının taht-ı işgalinde bulunan Letâfet Apartmanı karşısındaki binayı** basmışlardır. En evvel içeriye dühül eden elinde teşhir edilmiş parabellûm tabancası olduğu halde müfrezenin zabiti olmuştur. Zâbitlerini takiben içeriye giren İngiliz efradı süngüleri takılı olduğu halde **SİLAH DAVRAN** vaziyetinde tesadüf ettikleri efradımıza karşı : **bilâsebeb ve bilâsüal** muhacim vaziyet almışlar ve **yatağından kalkmak isteyen efrat üzerine ateş etmeye** başlamışlardır. Bu tesir ile Karagâh efradından iki, Mızıkadan iki olmak üzere **DÖRT ŞEHİT** ile Karagâh efradından altı, Mızıkadan dört olmak üzere **ON MECRUH** vardır. Bundan başka Mızıkadan bir Trampetçi neferi de kaybolup şimdiye kadar hayat ve mematına dair bir haber alınamamıştır. Şüheda ile mecruhînin künyeleri merbut varakada muharrerdir. İngilizlerden telef veya mecruh olduğu anlaşılammıştır. İngilizlerin binaya sebep-i dühulleri gayrimalûmdur. Müsademe ve taharriyat bir saat kadar devam etmiş ve bilâhere işbu İngiliz müfrezesi avdet etmiştir. Hîn-i avdetde Karargâh Kumandanı Mülâzım-ı evvel Nail, Alay Kâtibi Bekir Zeki ve Hesap memuru Arslan efendileri beraber götürdükleri gibi otuz bir adet de silâh almışlardır. İngilizlere kuvve-i muâvene olarak biri Süleymaniye ve biri de Saraçhane tarafında içerisi askerlerle dolu iki otomobil intizar vaziyetinde bulunmuşlardır. Mecruhînimizden dört tanesi ağır yaralı olduğu ve cümlesinin hastahaneye yatırıldıkları maruzdur.

16/3/(13)36

[Mühür]

Yirmibeşinci Kolordu Erkânıharbiye
Birinci Şube (imza : Hayri)

Bayezit İnzibat Zâbiti

M. Evvel

M. Ziyaettin

ŞEHİTLERİN SAYISI VE TAM KÜNYELERİ
YARALILARIN SAYISI VE TAM KÜNYELERİ

BAYEZİT İNZİBAT ZÂBİTİ MÜLÂZİM-İ
EVVEL M. ZİYAETTİN İMZALI ZABIT

Vesika no : 563-2

Yirmibeşinci Kolordu-yü Hümayun Erkânı harbiyesi

Şube
Umumi....

Kısım
Hususi : ...

16-3-36 tarihinde tehdâdüs eden vak'ada Onuncu Kafkas Fırkası Karagâh

Efradından Şehit ve Mecruh olanların esamisi

- [1] Şüheda : Fırka Karagâhından : **ONBAŞI VELİ OĞLU MEHMED** (*Reşadiye*)
[2] Şüheda : Fırka Karagâhından : **ÇAVUŞ İBİŞ OĞLU ABDULLAH** (*Zile*)
[3] Şüheda : Mızıka Efradından : **KADİR OĞLU ÖMER OSMAN** (*Şehirkışla-Şarkışla-*)
[4] Şüheda : Mızıka Efradından : **AHMED OĞLU NASUH** (*Balıkesir*)
[1] Mecruh : Fırka Karargâhından : **ONBAŞI MUSTAFA OĞLU MEHMED PEHLİVAN** (*Vezirköprü*)
[2] Mecruh : Fırka Karargâhından : **NEFER MUSTAFA OĞLU HAFİZ İBRAHİM** (*Merzifon*)
[3] Mecruh : Fırka Karargâhından : **NEFER MEHMET OĞLU HASAN** (*Söğüt*)
[4] Mecruh : Fırka Karargâhından : **NEFER HASAN OĞLU ABİDİN** (*Erbaa*)
[5] Mecruh : Fırka Karargâhından : **NEFER HÜSEYİN OĞLU MEHMET** (*Tavas*)
[6] Mecruh : Fırka Karargâhından : **NEFER ŞAKİR OĞLU MAKSUT** (*Rize*)
[7] Mecruh : Fırka Mızıka Efradından : **NEFER HASAN OĞLU İSMAİL** (*İskilip*)
[8] Mecruh : Fırka Mızıka Efradından : **NEFER HALİL OĞLU OSMAN** (*Ödemiş*)
[9] Mecruh : Fırka Mızıka Efradından : **ONBAŞI SÜLEYMAN OĞLU MUSA** (*Sivas*)
[10] Mecruh : Fırka Mızıka Efradından : **NEFER HASAN OĞLU BEKİR** (*Bursa*)
Kayıp : Fırka Mızıka Efradından : **OSMAN OĞLU MEHMED** (*Edirne*)

[Mühür]

25 nci Kolordu

Erkânıharbiye Birinci Şube

Hayri

ŞEHİTLERİN
FOTOĞRAFLARI
ÇEKİLİYOR

"...Şehzadebaşı baskınından sonra olay yerine gelen İtalyan "Il Tempo" gazetesinin muhabiri **Filippuci Giustinioni**'dir...sıcak bedenlerinden kanlar akarken deklanşöre basmıştır Giustinioni. Bu acı olayı belgelemek ona düşmüştür. Çünkü İstan

bul'lu gazetecilerin kıpırdayacak halleri yoktur. Hepsinin matbaaları basılmıştır çoktan...Bu acı olayın fotoğraflarını, zamanın Roma Elçisi Galib Kemalî (Söylemezoğlu) Bey muhabirden bizzat satın alır ve 18 Mart 1954 yılında "Yeni Tarih Dergisi"nde yayımlar..." (2)

İSTANBUL MUHAFAZLIK KİT'ASI, BAYEZİT POLİS MERKEZİ VE İSTAN-
BUL İNZİBAT ZABİTLİĞİ TARAFINDAN TUTULAN ZABİT VARAKASI

Vesika no : 562

Yirmibeşinci Kolordu-yu Hümayun Erkân-ı Harbiyesi tarafından
Suret

Şehrihâl-i rûmînin onaltıncı salı gecesi 15/16 mart 1336 sabaha karşı saat 05/ dakika/ 45'de Şehzadebaşı'nda Di-
reklerarası'nda Onuncu Kafkas Fırkası Karagâh efradının ikamet ettiği binaya yakın bulunan caddeye içinde İngi-
liz askeri bulunan iki yük otomobil vürud etmiş ve bunlardan birisi Saraçhanebaşı'na doğru giderek orada vazife-i
tarassut ile ahz-ı mevki eylemiştir. Diğer otomobilden ise tahminen elli altmış kadar müsellâh muhtelit İngiliz as-
keri (müstemleke ve halis İngilizden mürekkep olmak üzere) bir İngiliz zâbiti kumandasında inerek **KARARGÂH
KAPISINDA SİLÂHSİZ OLARAK BULUNAN NÖBETÇİNİN İHTARINA EHEMMİYET VERİLMİYİP VEH-
LETEN KOĞUŞA BİDDÜHÛL UYKUDA BULUNAN VE MIZIKA İLE KARAGÂH EFRADINDAN MÜREK-
KEP ALTMİŞ BİR NEFERİN YATAKLARI ÜZERİNE DERHAL ATEŞ AÇARLAR.** Bu esnada koğuştaki otuzbir
kadar mavzer bulunduğu cihetle bunları kâmilten otomobillerine nakl beraber ateşe devam olunmuş ve efradın
hey'et-i umumiyesi ve uyku halinde ve bu gibi maalesef **DÖRDÜ ŞEHİT** ve **ONU MECRUH DÜŞMÜŞ** (dördü
ağır) ve bunların isimleri merbut pusulada aynen arz ve irade edilmiştir. Bu arbede ile silâh teatîsinin devam ettiği
Fırkâ Karargâhından duymuş olan Onuncu Fırka Yaveri Mülâzımı evvel Cemil Efendi derhal mahal-i vak'aya ko-
şar ise de kendisini de ateş edilerek mermilerden biri kaputunun sol kolunu delip geçmesine ve bu ateşe mukabil
bir muamele ifasına da imkân olamayacağını teemmül eylesine binaen oradan savuşmaya mecbur kalmıştır. Ka-
rargâh kumandanı Mülâzım-ı evvel Nail ve Hisap Memuru Muavini Arslan ve Alaykâtibi Zeki efendiler Karagâh-
da beytütêde gelmiş olduklarından mumaileyhimi de beraber alıp Bayezit meydanında ve elyövme İngiliz askeri
tarafından işgal olunan Jandarma Kumandanlığı Dairesine alıp götürmüş olduklarını Bayezit Polis Merkezi nume-
ra/1373'de mukayyet Ahmet Şükrü Efendi tarafından bittakîp görülmüştür. Bu meyanda **Mızika Trampet Neferi
Edirne'li Osman oğlu Mehmed'in de kayb olduğu anlaşılmıştır.** İngiliz efradının koğuştaki açtıkları ateş dolayısı ile
adetlerinin çokça olması münasebetiyle yine kendi şaşkın mermilerinden aralarında yaralı olup olmadığı anlaşıla-
madığı gibi kışlada icra edilen tetkikat ve tahkikat da da bunun için hiçbir sebep olmadığı muhakkak görülmekte
ve zâten **ışkâl ve suver-i kanuniye ile silsile-i merâtib dairesinde her şeyin hall-ü faslı mümkün iken buna riayet
edilmiyerek bir zâbit kumandasında gece herkesin deri bir uykuda bulunduğu esnada müteammiden ika' edilmiş
bu tarz-ı taaruzun behemâl bir emr-i mahsus ile ika' edildiği müstağni-ı şekk-ü iştibah görülmektedir.** İtalya zâbi-
tası da ayrıca kendi taraflarından tetkikat ifa etmiş ve tetkikatlarının şekl-i umumîsi gayri malûm ise de herhalde
mâruzat-ı vâkıamıza mukarin bulunacağı tabii görülmüştür. Bundan başka da bunların mahal-i vak'ada bırakmış
 oldukları bir şapkanın muhafızlığa ve polislerimiz tarafından kapının önünde bulunan ve İngilizlere ait olan bir
kasaturanın da Polis Müdüriyet-i Umumiyesine gönderildiği bittetik anlaşılmıştır.

İşbu vak'anın bilfîl şahidi olmadığımız cihetle tahkikatımızın kışladaki tetkikat ve tetebbüata müstenid bulundu-
ğu ma'raziyle iş bu zabıt varakamız taht-ı imzaya alındı. **16/Mart/(13)36**

İstanbul Mıntıkası İnzibat
Yüzbaşı
Remzi

Bayezit Polis Merkezi
Serkomseri
NecmiBinbaşı

Muhafızlık İnzibat Kıt'ası
Kumandanı
Ahmet İzzet

[Mühür]

Yirmibeşinci Kolordu Erkânıharbiye Birici Şube
İmza
Hayri

(Yukarıdaki metinde otomobil kelimesinin yanlış kullanıldığı, kamyon
denilmesinin daha doğru olacağı kanaatindeyim. R.H.B.)

BÜYÜK POSTAHANEDKİ
ANKARA MAKİNASI
BAŞINDAKİ TELGRAF
MEMURU MANASTIR'LI
HAMDİ [MARTONALTI]
'NİN DURUMU
ANKARA'YA BİLDİRMESİ

"....-Efendiler 1920 senesi martının 16. günü öğleden evvel saat onda makine başında iken şöyle bir telgraf verildi :

Deraliye 16.3.1920

Ankara : Mustafa Kemal Hazretlerine

Bu sabah Şehzadebaşı'nda mızıkaya karakolunu, İngilizler basıp oradaki askerlerle İngilizler müsademe ederek neticede şimdi İstanbul'u işgal altına alıyorlar. Berayı malûmat maruzdur (Hamdi)

-Ben bu telgrafın altına kurşun kalemikle "Serian kolordulara benim imzamlı. M. Kemal" işaretini koyduktan sonra bu telgrafı verenden istizahata başladım. Manastırlı Hamdi Efendi mütemadiyen malûmat vermeye devam etti :

"...Bizim en emniyetli bir arkadaşımız var ki , yalnız o değil, herkes, yani gelen söylüyor. Şimdide Harbiye'nin işgalini haber aldık. Hatta Beyoğlu telgrafhanesinin önünde İngiliz askeri olduğunun fakat telgrafhaneyi işgal edip etmeyecekleri meçhuldür..."

-Efendiler bu esnada, **Harbiye telgrafhanesinden memur Ali** malûmat vermeye başladı :

*"...Şehzadebaşı karakolunu İngilizler sabah basarak **altı kişi şehit ve onbeş karda mecruh oldu**. Şimdi İngiliz askerleri nezarete geliyorlar. İşte içeri giriyorlar. Teli kes. İngilizler buradadır..."*

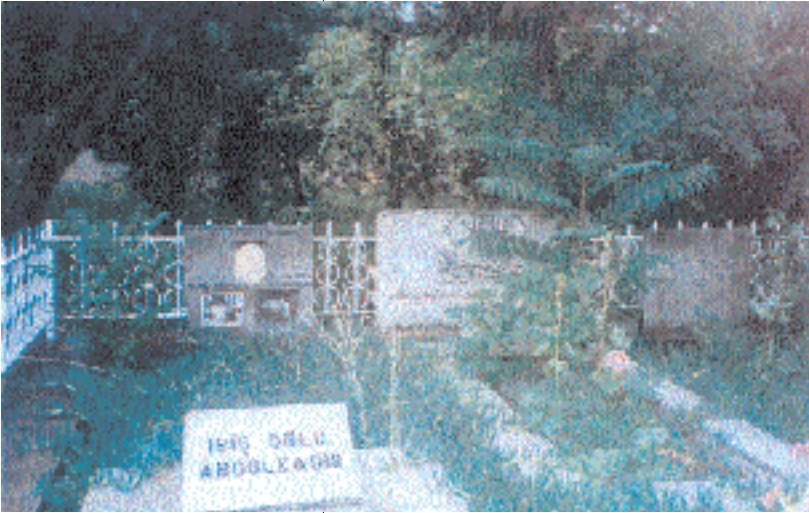
Tekrar Manastırlı Hamdi bizi buldu :

Paşa Hazretleri,

*Harbiye telgrafhanesini de İngiliz bahriye askeri işgal edip teli katettiği gibi bir taraftan Tophaneyi işgal ediyorlar. Bir taraftan zırhlılardan asker ihraç olunuyor. Vaziyet vehâmet kesbediyor efendim. Sabahki müsademede **altı şehit, on beş mec-***

Hatalı mezar taşları
(Sakızağacı 2000)
(R. Halil Bingöl Arşivi)

güvendikleri haber kaynakları olduğu için) araştırmaya gerek görmemişlerdir. O şartlar altında bunu araştırma imkanları da beklenemezdi.

Manastırlı Hamdi Bey'e gelen bu yanlış haber (6 şehit -15 yaralı haberi) 1927 yılında yayımlanan "Nutuk" da tekrar edilmiş, fakat her nedense bu 6 şehidin ve on beş yaralının kim olduğu araştırılmamıştır.

16 MART GÜNÜ ŞEHZADEBAŞI'NDA OLAN YAHYA KEMAL BEYATLI'NIN HATIRATINDAN

"...Gelecek nesiller 16 Mart gününün ne nevî bir facia olduğunu iyi idrak ede-

meyecekler. Çünkü şimdi bile ecnebilere 1920 senesi Mart'ının 16'ıncı günü İstanbul'da nasıl bir hâl olduğunu anlatmak güç oluyor. İşgale, İstanbul şehri 1918 sonbaharından beri zaten işgal altındaydı, Türkiye'nin taksîmi ise, o taksim iki seneden beri zâten başlamış ve Anadolu'nun bir çok kıt'alarını müttefik devletler, birer sebeple, teshir etmiştiler. Türkleri tazyik, tahkir, tezlil ise bütün bunlar iki seneden beri muttasıl oluyordu. **Öyleyse 16 Mart'ın husûsiyeti nedir ?** Bunu siyâsi bir müverrihten ziyâde ruh ve his hadiselerini asırlara in'ikas ettirebilen bir romancı anlatmalıdır ki iyi anlaşılabilirsin.

16 Mart gününü, ondan evvelki günleri, ondan sonraki günleri, kafamın ve hayatımın bütün alâkasıyla, İstanbul'da hissetmiş olduğum için tahattur ve tasvir etmeğe çalışacağım.

Belki bu kağıt parçası bir gün bizim zamanımızı öğrenmek isteyen bir kimsenin eline düşer ve husûsi bir vesika olur... 16 Mart'tan önce bende bir hiss-i kablelvuku vardı. İngilizler'in milliyetperverliğe İstanbul'da şedit bir darbe indireceklerini hissediyordum. Bu hissimi **Hamdullah Suphi'**ye açtım, o da bu hissimin tesiri altında kaldı. Nitekim o muhâveremizi dâima benim müfrit asabiyetim sevkiyle, olacak şeyleri baştan sezmekteki istîdâdına vererek "sinirlerinin bozukluğundan peygamber gibi adamsın" dedi... 16 Mart gecesi **Falih Rıfkı'nın** [Saraçhâne başındaki] evinde o gece uyudum. Sabah öğleye doğru kalktım, sokağa çıktım, sokakta hiçbir fevkaledelik yoktu. Saraçhânebaşın'daki **Sebil'in** önünde edebiyat muallimi **Süleyman Şevket** bey'e tesâdüf ettim. Güzîde olduğu kadar sâkin ve halîm olan bu arkadaş yanıma yaklaştı :

"Olanlardan haberiniz var mı ?" dedi.

Hayretle yüzüne baktım. Darbenin vurulduğunu, **Letâfet Apartmanı fâciasını**, Harbiye Nezâretinin işgal edildiğini, vâsi mıkyaasta evler basıldığını, Meclis-i

Meb'usan'ın ve Meclis-i Âyân'ın kordon altında bulunduğunu ve hâdisenin devam ettiğini nakletti. O gün üzerimde hudutsuz bir tevekkül vardı. Bu darbeyi zâten günlerden beri bekliyordum. Lâkin ne kadar garip ! Sokakta bir fevkalâdelik yoktu. Letâfet Apartmanı önünden geçtik. Sâde birkaç nöbetçi görüliyordu. Orada o meşhur fâcianın geçtiğini ima eder fazla bir şey göze çarpmıyordu. Oradan doğru Dârülfünûn'a gittim... (5)

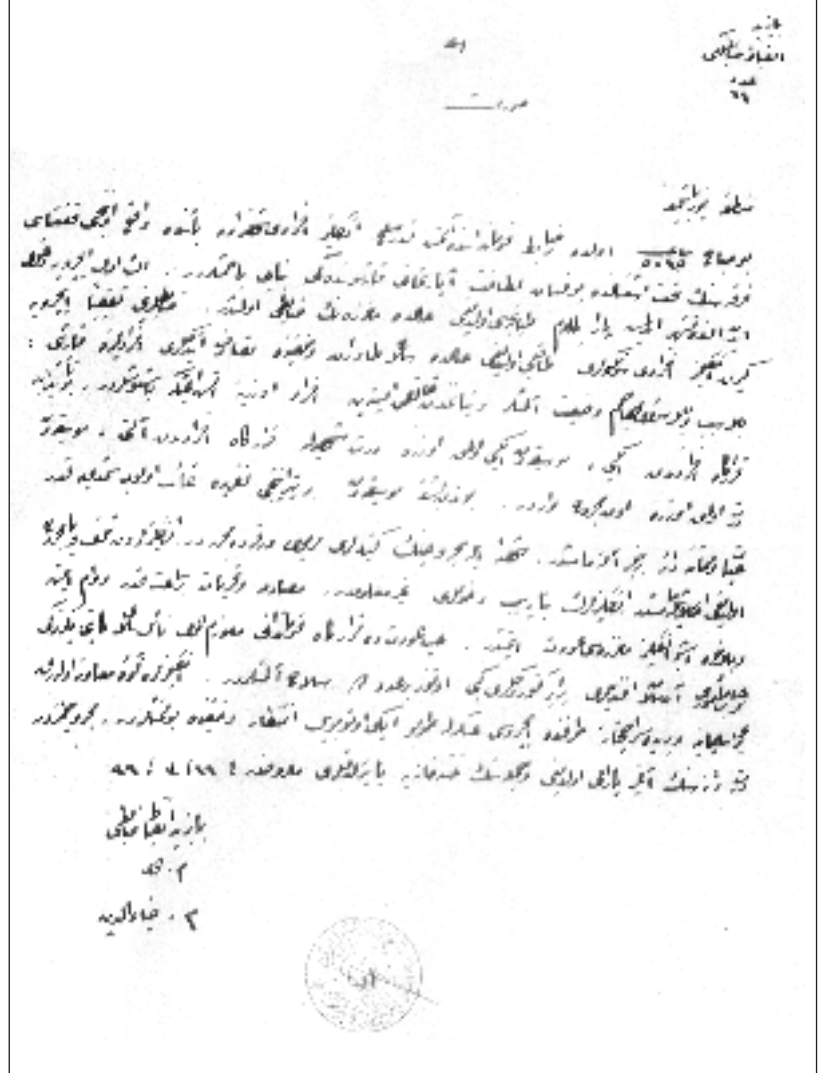
Yahya Kemal, olayın **Letâfet Apartmanında** geçtiğini vurguluyor. O gün tutulan zabıt varakasında ise Letâfet Apartmanı karşısındaki **10. Kafkas Fırkası Karargâh binası** ("Şehzadebaşı Karakolu", "Mızıka Karakolu" diye tesmiye edilen yer) olarak anılıyor. Şehit sayısı hakkında bilgi vermiyor.

17 Mart 1920 Çarşamba günü

HARİCİYE NAZIRI SAFA
BEYİN İNGİLİZ YÜKSEK
KOMİSERİLİĞİNE
SUNDUĞU
TEESSÜFNÂME

17 Mart 1920
N.21220/130

50 İngiliz askerinden mürekkep bir müfreze, **dün sabah saat 10'a doğru** Şehzadebaşında ki 10. Tümen Karargâh'ında bulunan askerlere mesken vazifesi gören binanın önüne otomobille gelmiş ve evvela nöbet bekleyen Türk askerine taarruz etmiştir. Askerin bağırması üzerine nöbetçi onbaşı koşarak yanına gelmiş ve müfrezeye kumanda eden subayın tabancasından çıkan kurşunlarla yaralanmıştır. İngiliz askerleri bundan sonra yatakhaneye girmişler ve **henüz yatmakta olan askerlere ateş etmeye başlamışlardır**. Bir müddet sonra hadise mahalline bir miktar Hintli asker gelmiş ve bunlarda taarruza iştirak etmişlerdir. Yatakhane bu hadise cere-

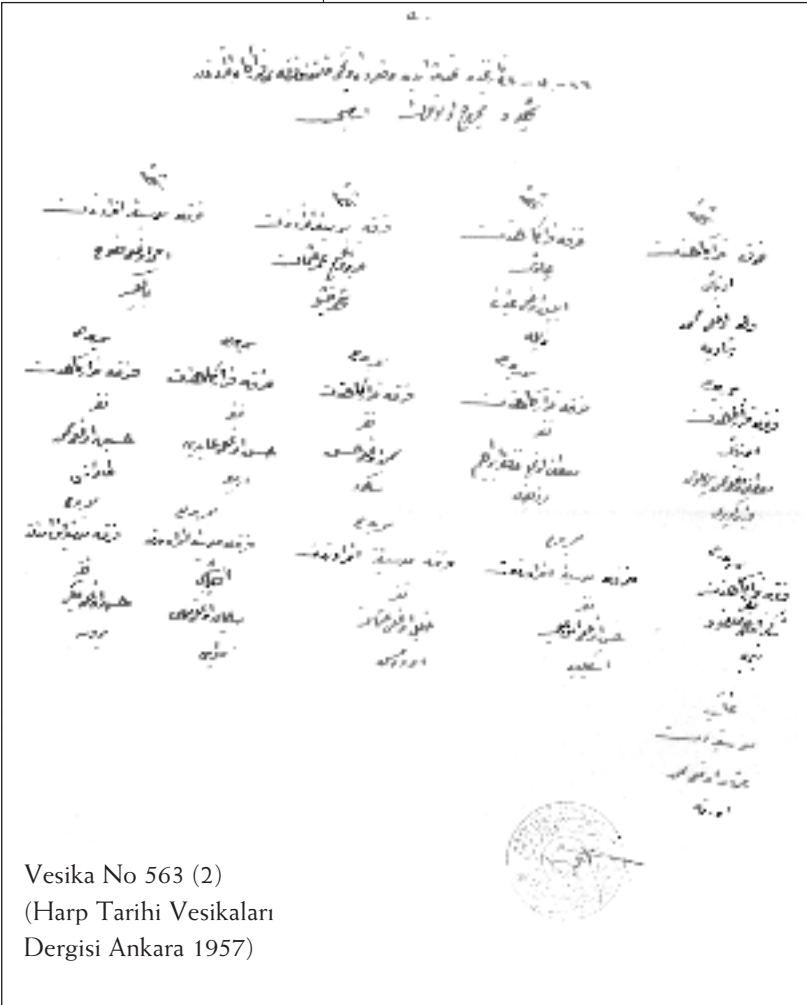

yan ederken, 15 kadar İngiliz askeri mızıkacı kıt'ası askerlerine ait odaya girmişler ve bunları koridorda bir sıraya dizdikten sonra İngiliz subayı, çavuşun kendisine mızıkacı efradı olduklarını söylemesine ve filhakika silahsız olmalarına ve hiçbir mukave- met teşebbüsünde bulunmalarına rağmen, askerlerine onlara ateş etmelerini emretmiştir. Neticede **mızıkacı askerlerinden üçü öldürülmüş, ikisi yaralanmıştır. Diğerlerine gelince, bunlar yere yatmak veya kaçmak suretiyle ölümden kurtulmuşlardır.**

Diğer cihetten, üst katta yatmakta olan Karargâh kumandanı Teğmen Nail Efendi ile katiplerden Arslan ve Bekir Zeki Efendiler muhafaza altında, Sultan Bayezit Ca-

Vesika No 563 (1)
(Harp Tarihi Vesikaları
Dergisi Ankara 1957)

5 Yahya Kemal [Beyatlı].
Tarih Musababeleri. İstanbul
1975.

Vesika No 563 (2)
(Harp Tarihi Vesikalari
Dergisi Ankara 1957)

CENAZELERİN APAR TOPAR EYÜB'E GÖTÜRÜLÜŞÜ

"...O aralık talebe Dârülfünûn'da içti-mâ etmiş ve **Letâfet Apartmanı'nda yataklarında öldürülen neferlerin cenâzesini kaldırmayı tezekkür ediyormuş.** Rızâ Tefvik talebeye gitmiş, asla bu işe karışmalarını, karıştırsa Dârülfünûn'un başına bin türlü belâ getireceklerini söylemiş.

Mamâfih o sabah da meclis-i Âyan'da denî hilkatinin bir marifetini göstermiş, arkadaşları olan bir eski Âyan Âzası tevkif edilirken, protestoya mani olmuş :

"Adaleti-i beynelmilel diye bir şey vardır, İngilizler o adalet-i beynelmilel nâmına hareket ediyorlar, medeniyeti temsil eden İngiltere gibi bir devlete îtiraz etmek küstahlıktır..." demiş.

Lâkin Rızâ Tefvik'in o sabahki bu mârifetlerini biz birkaç gün sonra öğrendik..." (7)

Üniversite gençliğinin bu hareketi üzerine telaşa kapılan yetkililer cenazeleri gizlice Eyüp Bahariye'de ki **İPLİKHANE** (8) karşısında ki mevkiye gömdürüyor ve gömücü görevliler ve birkaç kişi haricinde bu yeri kimse bilmiyor. Mezar yerlerine her hangi bir işaret bırakılmıyor. Basında bu konu hakkında yayın yapılmasına İngilizler müsaade etmiyor. Sansür ağır bir şekilde devam ediyor. İşgal yılları sonrası 1924 yılında yine Üniversite gençliği olayı gündeme taşıyor. Dönemi gazetelerinden "İkdam" da "Şehitlerimiz Nerede", "Şehitlerimize Sahip Çıkalım" başlıklarıyla bir kampanya başlatılıyor. Şehitlerin gömüldüğü yeri bilenlerin veya bilgisi olanların gazeteye başvurmaları isteniyor. Kampanya tesirini gösteriyor, gazeteye gelen bir haber ile şehitlerin gizlice gömülmesinde görev alan kişilerin isimleri verilerek bu kişilerin bulunması halinde mezarların ortaya çıkacağı işaret ediliyor.

6 Galip Kemalî Söylemezoğlu : Yok Edilmek İstenen Millet, İstanbul 2004

7 Yahya Kemal [Beyatlı]. Tarih Musahabeleri. İstanbul 1975

8 Daha sonra "Baytar Mektebi" olan yer. Donanma için iplik üretilir ve bu iplerden yelken bezi, balat imâl edilirdi. Bazı suçlular da burada hapsedilip çalıştırılırdı. Birde bastabanesi vardı. Eyüp İplikbânesi hakkında geniş bilgi için bkz. (Nazif Öztürk. XIX. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunda Sanayileşme ve 1827'de Kurulan Vakıf İplik Fabrikası. Vakıflar Dergisi İstanbul 1990 Sayı 21 S 23-80), (Osman Nuri Ergin. İstanbul Şebremi. İstanbul 1996)

mii'nin karşısında bulunan eski jandarma dairesine götürülmüşlerdir. Osmanlı askerlerinden alınan silahlar da bu binaya nakledilmiştir. Bu teessüfe şayan hadiseyi bildirirken, mezkûr İngiliz askerlerinin hareket tarzı hakkında verilecek hükmü ek selanslarına bırakır ve bu gibi vakaların tekerür etmemesi için gereken tedbirlerin alınacağını ümit ederim. (6)

Bu teessüfname'de olay saati **05.45 iken "10'a doğru"** oluyor. Şehit sayısı **üç**e, yaralı sayısı **ikiye** iniyor. Zabıtlarda geçmeyen bir sıraya dizilme hadisesi var. Öldürülen ve yaralı askerler sadece mızık askerleri. Karargâh askerlerinden hiç bahis yok. Hariciye Nazırı Safa Beyin zabıtları görmüş olduğu mu, yanlış bilgilendirildiği mi, yoksa kafasının karışık mı olduğu pek anlaşılıyor.

Bunun üzerine gömücüler bulunuyor. Gömücüler üç şehidin mezarı buluyor, dördüncü mezarı bulamıyorlar. Hemen oraya şehitlerimize yakışır üç kişilik bir mezarlık inşa ediliyor. İşte bu aşama da isimler karışıyor, kitabelerine yanlış aksediyor. Devamında alınan bir kararla Eyüp'deki bir mahalleye Üç Şehitler adı veriliyor.

"...Üç Şehitler mevkii adı, 16 Mart 1920 tarihinde, İstanbul'un işgali sırasında, Şehzadebaşı'nda ki karakolda uyumakta olan üç askerimizin İngilizler tarafından vahşice şehit edilmesi üzerine verilmiştir. Şehit edilen bu askerler evvela Eyüp'te, Bahariye'deki mezarlığa gömülmüşlerdir. Bundan dolayı burası hâlâ Şehitlik ismi ile anılır. Daha sonra Şehitler, buradan alınarak Edirnekapı'da, Sakız Ağacı Mezarlığı'na nakledilmişlerdir..." (Mehmet Nermi Haksan : Eyüp Tarihi. İstanbul 1996)

1924 yılından itibaren her yıl 16 Mart günü İstiklâl Savaşında çok büyük hizmetler ifa etmiş olan "EYÜP İDMAN YUVASI"nın öncülüğünde şehitleri mezarları başında çok büyük coşku ile anma törenleri düzenleniyor.

26 Mart 1341 tarihli (26. Mart 1925-

Perşembe) Servet-i Fünun Gazetesinin - 1493 sayılı-kapağında (9) 16 Mart şehitlerinin Eyüp'teki anıt mezarlığının resmi yayımlanıyor. Resmin alt başlığı şöyle: "**Mütareke Zamanın Zulmünü Unutmayalım Şehitlerimizi Hatırlayalım.**"

M.T.T.B tarafından 16 Mart 1933 yılında dağıtılan el ilânlarında **DÖRT şehidin fotoğrafı** görülüyor.

KUVVAY-I MİLLİYE
DESTANI (BEŞİNCİ BAB) (10)
920'NİN 16 MARTI
VE MANASTIRLI HAMDİ
EFENDİ
VE REŞADİYELİ VELİ OĞLU
MEMET'İN
HİKÂYESİ

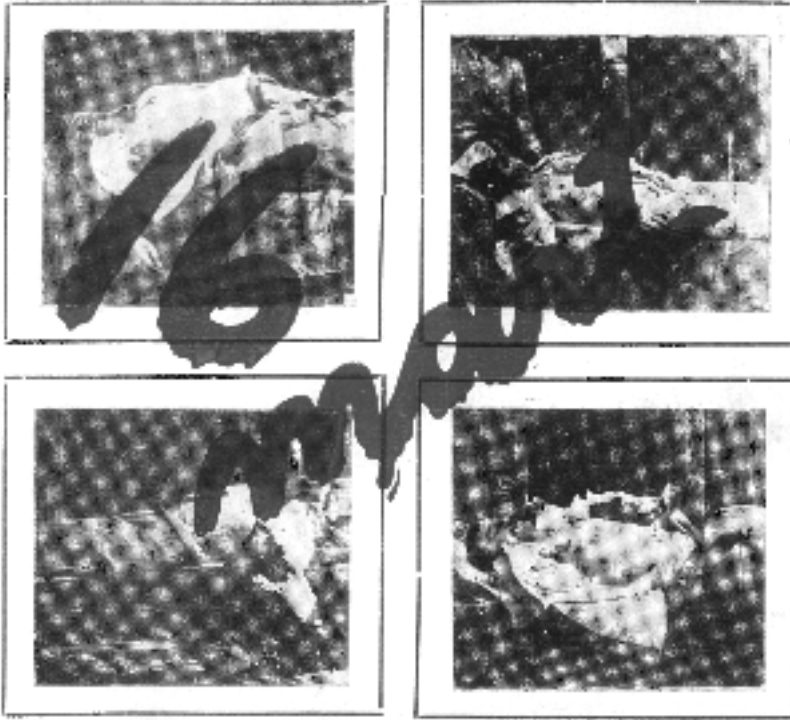
920'nin 16 Martı Öğleden evvel Saat onda makine başında şöyle bir telgraf aldı Ankara'daki :

"Der-aliye 16/3/192
İngilizler bastı bu sabah
Şehzadebaşı'ndaki Muzika karakolunu
Müsademe edildi.
İşgal altına alıyorlar İstanbul'u şimdi.

Ortadaki şehit
Ahmet Oğlu Nasuh
(Balıkesir)
Soldaki şehit
Kadir Oğlu Ömer Osman
(Şarkışla)
Sağdaki şehit
Çavuş İbiş Oğlu Abdullah
(Zile)
(Fotoğraflarla Kurtuluş
Savaşı Yılları, Üsküdar
Belediyesi Yayını, İstan-
bul, 2002)

9 Bu klişe fotoğrafı koleksiyonundan bana lütfeden Eyüp'lü babadan fotoğrafçı "Eyüp Fotoğrafları Koleksiyoncusu" Şener Türkenoğlu'na teşekkür ederim.

10 Nazım Hikmet [Ran]. Kuva-yı Milliye Destanı. İstanbul 1968

Sol üst
Ahmet Oğlu Nasuh
(Balıkesir)
Sağ üst
Onbaşı Veli Oğlu
Mehmed
(Reşadiye)
Sol alt
Kadir Oğlu Ömer Osman
(Şarkışla)
Sağ alt
Çavuş İbiş Oğlu Abdullah
(Zile)

Berâyı malûmat arz olunur.
Manastırlı Hamdi."

920'nin 16 Martı Harbiye Nezareti telgrafhanesi buldu Ankara'yı :

"Etrafta dolaşiyor İngiliz askerleri.
Şimdi işte
İngiliz askerleri giriyor nezarete.
İşte giriyorlar içeri.
Nizamiye kapısına.
Teli kes.
İngilizler buradadır."

920'nin 16 Martı.
Manastırlı Hamdi Efendi
Buldu Ankara'dakini tekrar :

"Paşa Hazretleri,
Harbiye telgrafhanesini de işgal etti İngiliz bahriye askeri
Tophane'yi de işgal ediyorlar bir taraftan,
Bir taraftan da zırhlılardan asker ihraç oluyor.
Vaziyet vehamet kesbediyor efendim.
Paşa hazretleri,
Emri devletlerine muntazırım.
16/Mart/1920
Hamdi"

920'nin 16 Martı

Durumu bir daha tekrar etti Hamdi Efendi :
"Sabah bizim asker uykuda iken
İngiliz bahriye efradı karakolu işgal etmekte iken

Askerlerimiz uykudan şaşkın kalkınca müsademe başlıyor.

Neticede bizden altı şehit,
on beş mecruh olup

İngilizler zırhlıları rıhtıma yanaştırıp
Beyoğlu ve tophaneyi işgal edip.

İşte Beyoğlu telgrafhane yok.

İşte Beyoğlu telgraf memurları geldiler.
Kovmuşlar.

Burası da işgal olunacaktır bir saate kadar.
Şimdi haber aldım efendim"

920'nin 16 Martı

uykuda kesti kâfir uçümüzü,
kurşuna dizdi kâfir ikimizi.

İngiliz'in hepsi değil domuzu
Sabaha karşı aldı canımızı

920'nin 16 Martı

basıldı Vezneciler'de karargâh.

Uyan be tosunum uyan.

Üçümüzü uykuda kesti kâfir,

Üçümüz : **Abdullah çavuş, Şarkışladan Osman Bir de Zileli Abdülkadir.**

920'nin 16 Martı

uykuda kesti kâfir uçümüzü.

Soktu Osman'ın karnına kasaturayı,

Bastı göğsüne kâfirin dizi.

Dört çocuk babasıydı Abdullah Çavuş.

Doymadı dünyasına Abdülkadir.

Üçümüzü uykuda kesti kâfir,

Kurşuna dizdi ikimizi.

920'nin 16 Mart sabahı,

karakolun karşısında

bırakmadım elimden silâhı,

yere serdim iki İngiliz'i

senin ırzını kurtardım İstanbul'um,

sana can feda çıkarı gözülü gülüm.

Üçümüzü uykuda kesti kâfir,

Kurşuna dizdi ikimizi.

Şimdi üçümüz :

Abdullah ve Osman ve Abdülkadir,
Taşları yan yana yatar **EYÜP'te**

Arama, bulamazsın ikimizin kabrini,
Belki maşırıkta, belki mağripde,
Biz de bilmeyiz yerini.
Uykuda kestiler üçümüzü,
Kurşuna dizdiler ikimizi,
Ahmet oğlu Nasuh arkadaşımın adı,
Reşadiyeli Veli oğlu Mehmet Benimkisi.
Bir de altıncımız var,
Kara kaytan bıyıklı bir şehit,
Son mekânı şöyle dursun,
adını da bilen yok.

Nazım Hikmet destanında (Abdülkadir ve Abdullah ismi karıştığı için) bir hatayla **4 şehidin adını** veriyor. Manastırlı Hamdi'nin bildirdiği 6 şehit sayısını tamamlamak için de "Bir de altıncımız var" diye ekleme yapma ihtiyacı duyuyor.

ŞEHİTLER VE ŞEHİTLİKLE İLE İLGİLİ YANLIŞ BİLGİLENDİRME.

Bir tarihçimiz; "...İngilizlerin, yataklarında süngüyle şehit ettikleri 6 Mehmetçiğin naaşı Edirnekapı'daki bir mezarlığa defnedilmiş, mezarlık genişliyerek "Edirnekapı Şehitliği" adını almıştı.." (11) diyor.

Doğrusu: Şehitler (4 kişi) ilk önce gizlice Eyüb'e Bahariye'ye yine aynı yerde 3'ünün mezarları bulunmasından çok sonra yine Eyüb'e bağlı bulunan Edirnekapı'daki Sakızağacı (Havacılar Şehitliği) şehitliğine nakledilmişlerdir. "Edirnekapı Şehitliği" ve ya "Şehitlik" adı daha önceden **Çanakkale Şehitleri** için yapılan makam mezarlarının bulunduğu yer için verilmiş idi.

ŞEHİTLERİN MEZAR KİTABELERİNDEKİ YANLIŞLAR

Sağdan birinci mezar (ön) Kitabesi : İBİŞ OĞLU ABDÜLKADİR **Bu isimle bir şehit yok.** (Zileli İBİŞ OĞLU ABDULLAH ÇAVUŞ ile karıştırılmış) **iptal edilecek.**

Ortadaki ikinci mezar (orta) Kitabesi : ZİLE'Lİ ABDULLAH ÇAVUŞ. Doğrusu : **ZİLELİ İBİŞOĞLU ABDULLAH ÇAVUŞ** olacak.

Soldaki üçüncü mezar (ön) Kitabesi : KADİR OĞLU ÖMER OSMAN. Doğrusu : **ŞARKIŞLALI KADİR OĞLU ÖMER OSMAN** olacak.

Bu durumda **REŞADİYE'Lİ ONBAŞI VELİ OĞLU MEHMED** ve **BALIKESİRLİ AHMED OĞLU NASUH'un** makam mezarları bu mezarlığa dahil edilmesi ve mezarlığın **DÖRT şehide göre künyeleri tam yazılarak yeniden düzenlemesi**, Eyüp Üç Şehitler mevkii'nin **DÖRT ŞEHİTLER** mevkii olarak değişmesi gerekiyor.

"Şehzadebaşı Karakolu" veya "Mızıka karakolu" diye anılan yer: Letafet Apartmanının karşı köşesinde bulunan "**10. Kafkas Fırkası Karargâh Yatakhanesi**"dir. 1950 yıllarında yol çalışmaları esnasında diğer binalarla birlikte yıkılmıştır. Letafet Apartmanı diye anılan bina ise 10. Kafkas Fırkası Karargâh Binası'dır.

16 mart 2005 tarihinde **1. Ordu Komutanı Orgeneral Hürşit Tolon** tam **47 yıl aradan sonra** bir anma töreni gerçekleştirdi. Yanlışların düzeltilerek bu anma törenlerinin devamını diliyoruz.

Eyüp Bahariye Şehitliği 16
Mart 1935 ihtifali
(R. Halil Bingöl arşivi)

11 Murat Bardakçı : "Şehitliğe adını onlar verdi" başlıklı yazısı. Hürriyet Gazetesi 17 Mart 2005